

Studie- en inleefreis 'herinneringseducatie' naar Auschwitz

Lerarenopleidingen van UC Leuven-Limburg (Doelgroep:BAKO BALO en BANABA)

Bedoeling

We worden vandaag geconfronteerd met wereldwijde conflicten waarbij mensen elkaar vermoorden, verjagen, beroven en verkrachten omwille van religie, nationaliteit of ideologie. Oorlog, intolerantie en uitbuiting zijn van alle tijden. Het brengt grote vluchtelingenstromen op gang, nu maar ook in het verleden. Mensen ontvluchten nu eenmaal broeihaarden van onveiligheid,

geweld en onvrijheid. Het doorgronden van de redenen voor al dit geweld veronderstelt een gedegen historische kennis. De vluchtelingencrisis en het bloedvergieten aangericht door het Islamitisch Kalifaat zijn hedendaagse conflicten die dikwijls hun wortels hebben in een verre geschiedenis. Zo grijpt Islamitische staat terug naar de begintijd van de Islam. De aanslagen van vrijdag 13 november 2015 in Parijs raken onze democratische waarden in het hart. Van buitenaf ondermijnt haat onze samenleving. Van binnenin knagen angst en onzekerheid aan het open karakter ervan.

Meer dan 70 jaar geleden waren het nagenoeg dezelfde barbaarse mechanismen die in nazi-Duitsland en de veroverde gebieden een geweldspiraal op gang brachten tegen de joodse bevolking. Discriminatie, rassenhaat, geweld en anti-semitisme waren de triggers die jodenvervolging en de holocaust mogelijk hebben gemaakt. Vandaag staat het vernietigingskamp Auschwitz daarvoor symbool.

Scholen en leerkrachten moeten geweld, extremisme, onverdraagzaamheid, antisemitisme maar ook islamofobie historisch-maatschappelijk kunnen kaderen. Voor studenten van de lerarenopleidingen is het van groot belang dat

ze leren antwoorden te geven op actuele maatschappelijke problemen (bv. verblijfsrecht voor kinderen op de vlucht, hoe voelt het om als asielzoeker in een vreemd land aan te komen, sluiten van grenzen om de vluchtelingencrisis aan te pakken, ...). Historische kennis blijft cruciaal om bij studenten actief respect, burgerzin en democratische weerbaarheid te kunnen ontwikkelen. We willen dit doen via een geïntegreerd "burgerleerproject" waarbij we studenten zich laten inleven op herinneringsplaatsen (lieux de mémoire) van de jodenvervolgung. Herinneringsoorden zijn geografische knooppunten waarrond herinneringen zich kunnen kristalliseren en waar de mens concreet in verbinding staat met zijn verleden. Het collectieve geheugen wordt op die

manier gestimuleerd. De 'lieux de mémoire' zijn niet alleen plaatsen om te herinneren maar in belangrijke mate ook locaties om cruciale gebeurtenissen uit het verleden te herdenken.

Zeker in deze tijden van angst en onzekerheid zijn de lessen die de geschiedenis ons aanreikt van bijzondere waarde. Ze herinneren ons eraan hoe broos vooruitgang is wanneer mensen vatbaar zijn voor makkelijke antwoorden op moeilijke vragen.

In het burgerleerproject wordt de nadruk gelegd om de geschiedenis van de holocaust in te bedden in de ruimere context van de mensenrechten en de

kinderrechten. Herinneringseducatie gaat immers uit van 'don't forget the past and love the future!'.

Dit burgerleertraject start met een bezoek aan het museum Kazerne Dossin – Memoriaal en het Nationaal Gedenkteken van het Fort van Breendonk. Vormingsmomenten worden voorzien over de historische context van Auschwitz (door de Auschwitzstichting) en een lezing "Een Duivelse Transitie" (Kazerne Dossin) voor het kaderen van het daderperspectief om verkeerde interpretaties te vermijden. De opgedane historische kennis wordt verwerkt in een studie-inleefreis naar Auschwitz. In het spoor van Transport XX wordt

vooraf aan elke deelnemer gevraagd zich in te leven in een 'karakter' van één dader of één slachtoffer die een link heeft met dit jodentransport. We volgen elke dader en slachtoffer gedurende de reis van Mechelen/Breendonk tot Auschwitz. Op bepaalde plaatsen zullen door de studenten de gekozen "karakters" door een getuigenis, een foto, een levensbeschrijving.... terug tot "leven" worden gebracht. Een Auschwitzreis wordt daardoor een zeer directe, concrete 'belevingsreis' met heel wat persoonlijke ervaringen.

Op de terugreis (dag 5) leggen we de link met het geweld, het antisemitisme en de islamofobie van vandaag. Er kan in samenwerking met Duitse

hogescholen (of studentenbewegingen) een "project democratie " rond die thema's worden afgesproken. Na een kort bezoek aan het museum "Topography of Terror" in Berlijn komen we samen met de Duitse studenten (in het museum of een school) en debatteren we over thema's anti-semitisme; negationisme; geweld; islamofobie; pegida....

1.Vorbereidingsprogramma

19 december 2015 Bezoek aan het museum Kazerne Dossin

(studenten betalen ter plaatse de inkom: 4 euro)

9.30 station Mechelen

9.50 u inkom Dossin (afspraak: stipt aan de poort van museum)

10.00: introductie door Marc en Rudi – concept

10.10 "Op zoek naar mechanismen van collectief geweld" met Marianne Verplancke – introductievideo Museum
12.30: pauze (mogelijkheid pick-nick)
13.30: museumverkenning (Marc en Rudi en Christophe) – aandacht voor de 3 parcours
15.30: einde

27 februari 2016 Bezoek aan het Nationaal Gedenkteken van het Fort van Breendonk

(9.30 Mechelen station – bus naar Breendonk ofwel carpool)

10.00 Inkom (studenten betalen ter plaatse)

10.10: check – up karakters

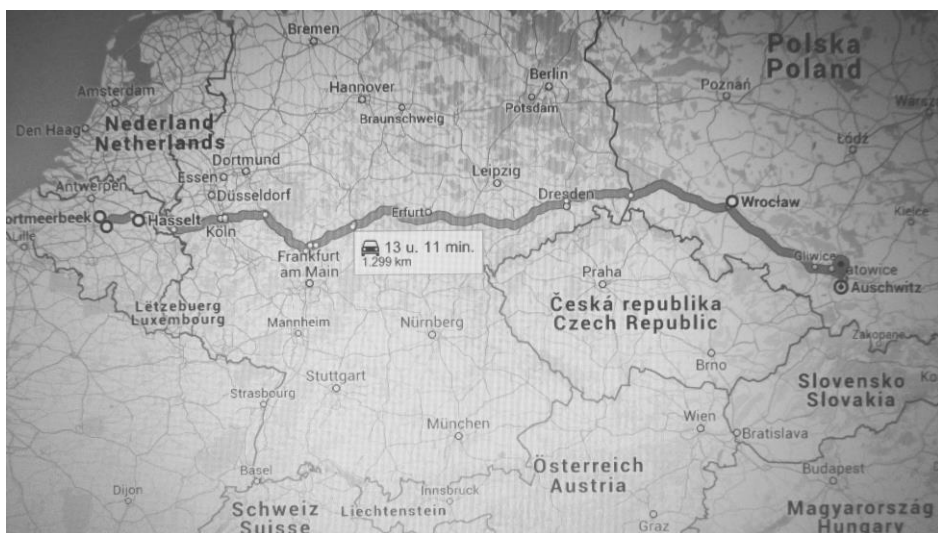
11.00 Bezoek olv gids

13.00: broodje (breng pick-nick mee)

14.00: Vorming Johan Puttemans Historische context van het
concentratiekamp Auschwitz (Auschwitzstichting)
16.00: Terug naar huis

2. Auschwitzreis (week van 10 tot 15 april 2016)

Dag 1 Zondag 10 april 2016: vertrek naar Auschwitz

3.00 u. Boortmeerbeek

3.45 u. Hasselt - parking Kinopolis

(stiptheid belangrijk - tijdens de reis worden onderweg de nodige stops voorzien). Bagage beperken tot het uiterst noodzakelijke aub.

10.30 u. Aankomst Erfurt: Bezoek aan het Museum "Erinnerungsort Topf und Söhne" (J.A. Topf und Söhne was een bedrijf dat tijdens de Tweede Wereldoorlog in nazi-Duitsland crematoria bouwde in Auschwitz-Birkenau en andere vernietigingskampen.)

17:00 tot 18:00 u. Avondmaal in Boleclawiec (plaatselijk restaurant)

Rond 22:00: Aankomst in Auschwitz : incheck hotel 'Galicia'

Dag 2 Maandag 11 april 2016:

7:30 Vertrek richting Krakau langs de oude site van de IG Farben.
(tip: zoek dit eens op zodat je voorkennis hebt hierover)

-Płaszów

Site nabij de Poolse stad Krakau. Van 1941 tot 1945 was er een naziconcentratiekamp onder de leiding van de Weense SS-commandant Amon Göth. Een deel van Steven Spielbergs film Schindler's List (1993) speelt zich af in Płaszów.

Rond 9:00 u. Aankomst in Krakau

- Apotheek 'onder de adelaar'
- Schindlers factory (bedrijf van Oskar Schindler)
- de joodse wijk Kazimierz - Joodse Getto

-Synagoge + Joods kerkhof

13.00: Vrije tijd voor middaglunch

-het Koninklijke Kasteel Wawel

-wandeling door de oude stad.

-vrij moment

18:00 Verzamelen aan de Maria-kerk om in groep naar het restaurant te gaan voor het avondmaal

22.00 u. Hotel Auschwitz Galicia

Dag 3 Dinsdag 12 april 2016 - Birkenau – Auschwitz

- 7.30 u. ontbijt in het hotel (vertrek om 8.30 u.)
- het oude jodenperron buiten Birkenau (oude Jodenramp)
- bezoek aan de Birkenau-site

- Middagmaal (inclusief)

-bezoek aan het hoofdkamp Auschwitz I

Terugkeer naar het hotel in Auschwitz:

18.00 u Avondmaal in hotel

20.00.00 u. Moment van verwerking, groepsbezinning, duiding

20.00 u. Avondmaal

Dag 4 Woensdag 13 april 2016

6.00 u:opstaan – 6.30 ontbijt

7.00 u. Vertrek naar WROCLAW

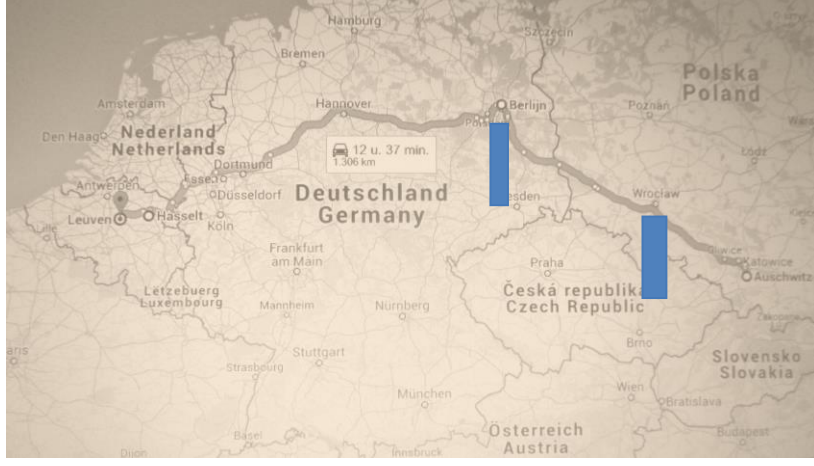
Rond 10.00 u Geleid bezoek aan het oude centrum van Wroclaw o.l.v. gids

Middag: Vrij moment voor facultatieve lunch

17.00 u. Avondmaal in Wroclaw

19.00 u Vertrek naar Berlijn

22.00 u Aankomst Hotel in de omgeving van Berlijn

Dag 5: Donderdag 14 april 2016: Berlijn

Ontbijt en vertrek met de bus naar het centrum van Berlijn

9.00 u. Topography of Terror ,(Gestapo-museum) Niederkirchnerstraße 8,
10963 Berlin

Vrije lunch

13.30 *Contact met Duitse studenten Lerarenopleiding

Werkvorm: thematische discussie per 4:

Thema's: Pegida -vluchtelingencrisis- Racisme - Jodenhaat-islamofobie

*Vrij moment en facultatief avondmaal

Terugkeer naar België: vertrek 21.00 u. Afspraak: Mariakerk in Berlijn

Dag 6: Vrijdag 15 april 2016:

Aankomst: Hasselt +/- 8.30 u. - Leuven +/-9.30 u.

3.Naverwerking

Woensdag 27 april 2016 16u Campus Oude Luiker baan

Hoe verwerk ik educatief mijn ervaringen van de reis naar een les voor het basisonderwijs (3de graad)

-voorstellen van de karakterfiches en lessuggesties

-evaluatie van het project

-Verslag over de Auschwitzreis (reflectie, gedachtenuitwisseling) tussen studenten-leraren-begeleiders.

-kennismaking met materialen voor de basisschool - Anne Frank stichting

Zaterdag 14 mei 2016

Bezoek Anne Frankhuis – Prinsengracht Amsterdam

Vertrek: carpool met andere studenten – zelf af te spreken
11u in Anne Frankhuis

11u: info Anne Frankstichting - Piet van Ledden

12u30: bezoek aan het museum: het Achterhuis

16u00: vrij bezoek aan Amsterdam

... Om over na te denken

Erich Fried (Wenen, 6 mei 1921 – Baden-Baden, 22 november, 1988) was een Oostenrijks schrijver, dichter en essayist van Joodse afkomst. Het grootste deel van zijn leven woonde hij in Engeland. Het jaar 1938 is voor het verdere leven van Erich Fried beslissend geweest. Op 24 April 1938 worden zijn ouders in hechtenis genomen op verdenking geld naar het buitenland te willen smokkelen. Tijdens die avond wordt zijn vader door een man van de Gestapo hard in de maag getrapt. Hij komt op 24 mei in een zo erbarmelijke toestand weer thuis dat zijn zoon hem eerst niet herkent. Nog dezelfde avond sterft hij. De moeder van Erich Fried heeft in totaal 13 maanden vastgezeten. Na haar invrijheidstelling kon zij alsnog Londen bereiken. Erich Fried was al eerder, 5 augustus 1938, via België naar Londen gevlucht. De eerste jaren heeft hij gewerkt voor het Jewish Refugee Committee en heeft hij bovendien op eigen initiatief meer dan zeventig vluchtelingen, onder wie zijn eigen moeder, weten te redden door hen naar

Engeland te halen. Tegelijkertijd begint zijn dichterschap. Tot zijn dood op 22 november 1988 bleef hij in Londen wonen.

*Het is gebeurd
en het gebeurt nog steeds
en het zal blijven gebeuren
als er niets tegen gebeurt.*

*De onschuldigen weten van niets
omdat ze onschuldig zijn
en de schuldigen weten van niets
omdat ze schuldig zijn.*

*De armen merken het niet
omdat ze te arm zijn
en de rijken merken het niet
omdat ze te rijk zijn.*

*De dommen halen hun schouders op
omdat ze te dom zijn
en de intelligenten halen hun schouders op
omdat ze te intelligent zijn.*

De jongeren kan het niet schelen

*omdat ze te jong zijn
en de ouderen kan het niet schelen
omdat ze te oud zijn.*

*Daarom gebeurt er niets
en daarom is het gebeurd
en het gebeurt nog steeds
en zal het blijven gebeuren.*

5. Websites

<http://users.telenet.be/holocaust.bmb/>

<https://www.kazernedossin.eu/NL/>

https://www.kazernedossin.eu/KazerneDossinWebsite/media/Documents/Info/Levenbeleven_Handleiding.pdf

<http://www.auschwitz.be/>

<http://herinneringseducatie.be/>

http://www.npogeschiedenis.nl/speler.WO_NTR_775732.html

<http://www.openculture.com/2015/02/auschwitz-captured-in-haunting-drone-footage.html>

<https://www.facebook.com/USCSFI>

<http://www.nizkor.org/>

<http://fcit.usf.edu/holocaust/timeline/timeline.htm>

<http://www.holocaust-history.org/>

http://verbum.nl/wp-content/uploads/2014/01/inkijkexemplaar-judenrampesmallpdf.comsmallpdf.com_.pdf

6. Bibliografie (bruikbaar voor het opmaken van de karakterfiches)

Jean Améry, Schuld en boete voorbij, Atlas 2000

Willy BERLER, Itinéraire dans les ténèbres. Monowitz, Auschwitz, Gross-Rosen, Buchenwald, L'Harmattan 1999

Hans Citroen, Auschwitz – de Judenrampe – Vergeten spoor, Verbum 2014

Bettie Elias, Jongen zonder naam, Davidsfonds 2015

Victor Frankl, De zin van het bestaan. Een inleiding tot de logotherapie, Donker BV

Simon Gronowski, David van Reybrouck, Eindelijk bevrijd : geen schuld, geen slachtoffer, Hannibal 2013

Simon Gronowski e.a., Simon, het jongetje dat wist te ontsnappen, Van Halewyck 2005

Hans Joachim Lang, Die Namen der Nummern, Hoffmann und Campe, 2004

Louis MICHEELS, Dokter 117641. Herinneringen aan de Holocaust, Ambo 1990

Marc Michiels, Mark Van den Wijngaert, Het XXste transport naar Auschwitz, Manteau 2012

Marc MICHIELS, In memoriam Robert Maistriau (1921-2008), Boortmeerbeek 2009.

Laurence Rees, Auschwitz, Ambo Anthos, 2005 (2014)

Lieven Saerens, Onwillig Brussel, Davidsfonds 2014

Mark Schaevers, Orgelman, Felix Nussbaum, een schildersleven, De Bezige Bij 2015

Marion Schreiber, Stille rebellen : de overval op deportatietrein nr. 20 naar Auschwitz ,Atlas 2001

Sybille Steinbacher, Auschwitz, een geschiedenis, Spectrum 2005

Kid Toussaint, José Beroy , Het konvooi (oorlogsstrip), Casterman 2012

Marc Verhaegen, Rebecca R, (oorlogsstrip) Uit de stripreeks: Senne en Sanne, Mezzanine, ISBN: 90 6334 687 5

7. Films over de Holocaust

Ida (Oscar beste buitenlandse film 2014)

The Grey Zone;
Schindler's list;
Unsere Mütter, unsere Väter(TV-reeks);
Son Of Saul;
The Pianist;
Mr. Klein;
Sophie's Choice;
La vita è bella;
Au revoir les enfants;
The Reader;

The Diary of Anne Frank
Faithless;
Die letzten Tage;
The runaway

Rudi Boelen - Docent UCLL – lerarenopleiding
Marc Michiels - Auteur: Het XXste transport naar Auschwitz